

φυσικός σχεδιασμός

Παραδείγματα εργασίας από την Ευρώπη
στο τοπικό επίπεδο

τῆς
Ἑλένης Ξαναλάτου-Δεργκάλιν

Ἀρχιτέκτονος-Πολεοδόμου

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΟΠΙΑ
ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥ-
ΡΩΠΗ, ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝΟΥ ΝΕΟΥ
ΤΡΟΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Ἕνας τρόπος γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ βασικοῦ στόχου τῆς γνώσεως τοῦ συγκεκριμένου χώρου, εἶναι ἡ γεφύρωση τοῦ χάσματος πού ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς πού σχεδιάζουν τὴν ἀνάπτυξη καὶ τοὺς χρήστες. Τὸ κείμενο πού ἀκολουθεῖ ἀναφέρεται στὸς κτηριολόγους-πολεοδόμους-χωροτάκτες.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναπτύξεως, σήμερα πιά, δὲν ἐντοπίζεται μόνο στὸ «ποῦ» θὰ γίνει ἡ ἀνάπτυξη, στὸ «πόσο» θὰ ἐπεκταθεῖ ὁ οἰκισμὸς ἢ ἡ πόλη, ἢ στὸ «πὸςες» οἰκοδομὲς θὰ κτισθοῦν σὲ ποιά οἰκόπεδα. Τὸ βασικὸ πρόβλημα εἶναι τὸ «πῶς» θὰ γίνουν ὅλα αὐτά, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἱκανοποιήσουν τὶς ἀνάγκες ἀναπτύξεως σωστά, χωρὶς κοινωνικὴ ἀναστάτωση καὶ χωρὶς ἄστοχα τοποθετημένα χρήματα.

Αὐτὸ τὸ «πῶς» σήμερα ἐξετάζεται σοβαρά στὶς διάφορες χώρες τῆς Εὐρώπης, ὥστε νὰ μπορέσουν οἱ ἄνθρωποι, οἱ κοινοὶ πολῖτες, νὰ ζήσουν σ' ἕνα κατὰ τὸ δυνατόν ἁρμονικὸ περιβάλλον πού νὰ τὸ αἰσθάνονται οἰκεῖο. Σ' ἕνα τέτοιο ἁρμονικὸ καὶ οἰκεῖο περιβάλλον θὰ πρέπει νὰ ἐνταχθεῖ ἡ ἀνάπτυξη.

Τὰ ἐρωτήματα πού σήμερα μελετῶνται στὸν τομέα αὐτὸν εἶναι:

1. Εἶναι δυνατόν νὰ συγκεκριμενοποιηθεῖ καὶ νὰ μπεῖ σ' ἕνα εἶδος συστήματος, τὸ πῶς ἐπηρεάζεται ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ περιβάλλον στὸ ὁποῖο ζοῦν;
2. Πῶς βλέπουν καὶ πῶς αἰσθάνονται οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι τὸ καθημερινὸ τους περιβάλλον;
3. Ποιὸς εἶναι ὁ ρόλος τοῦ ἀρχιτέκτονα σ' ὅλες τὶς ἐιδικότητές του, ὅταν θὰ πρέπει νὰ ἀπαντήσει σ' αὐτές τὶς ἐρωτήσεις;

Τὶς ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα αὐτὰ προσπαθοῦν νὰ δώσουν οἱ ἐρευνητές καὶ οἱ διοικητικὲς υπηρεσίες στὶς διάφορες χώρες κατὰ διαφορετικοὺς τρόπους.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1975 ὁ Maurice Strong ἀνάπτυξε τὶς ἰδέες του στὰ Ἠνωμένα Ἐθνη μὲ τὸν ἀκόλουθο τίτλο: *What Now: Another Development*: Κατευθύνσεις καὶ προσέγγιση σὲ μιὰ ἀλλοιώτικη ἀνάπτυξη, πού θὰ ἱκανοποιεῖ τὶς ἀνθρώπινες ἀνάγκες καὶ πού θὰ βασίζεται στὴν ἁρμονικὴ σύνδεση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ περιβάλλον του. Καὶ ὁ Strong ἐπεξηγεῖ:

«Ἄξιες πού ἀναφέρονται σὲ κοινωνικὲς πράξεις πρέπει νὰ γίνονται ἀπλοποιημένα. Τὸ νὰ ἱκανοποιήσει κανεὶς τὶς ἀνάγκες τῶν ἀτόμων καὶ τῶν

κοινωνιών, σημαίνει κατ' αρχήν να τους αναγνωρίσει το δικαίωμα για μία ζωή κοσμιότητας και αξιοπρέπειας.

Τά δικαιώματα της εκπαίδευσης και γενικότερα της μορφώσεως, της ελευθερίας της εκφράσεως, της ενημερώσεως και της διαχειρίσεως της παραγωγής, είναι όλα δικαιώματα που εκφράζουν την ίδια ανάγκη, την ανάγκη της κοινωνικής αρμονίας. Γι' αυτό είναι αντιφατικό νά φαντάζεται κανείς ότι η συζήτηση για την ανάπτυξη μπορεί νά περιοριστεί σ' αυτό που λέγεται 'ικανοποίηση των βασικών οικονομικών αναγκών και μόνο'.

Συνεχίζοντας ο Strong συγκεκριμενοποιεί τό θέμα του για τὰ στοιχεία στο πλαίσιο της απαραίτητης νέας δουλειάς που πρέπει νά γίνει: «Η ανάπτυξη είναι ένα σύνολο. Είναι οικολογική και κοινωνική και οικονομική. Οί πολιτικές και οι υπηρεσιακές διαστάσεις μπορούν νά γίνουν καταληπτές μόνο μέσα στά πλαίσια μιάς συστηματικής διασυνδέσεως. Οί ενέργειες που απορρέουν από τις πολιτικές και υπηρεσιακές διαστάσεις θά πρέπει νά αποτελούν ένα αρμονικό σύνολο. 'Επίσης οί ανάγκες δέν μπορούν νά ανεξαρτητοποιηθούν μεταξύ τους. 'Η ικανοποίηση μιάς ανάγκης είναι ταυτοχρόνως και ή κατάσταση και τό αποτέλεσμα ικανοποιήσεως από τις άλλες ανάγκες. 'Η ανάληψη μπορεί νά γίνεται για την κάθε μιά, αλλά δέν πρέπει τό τελικό αποτέλεσμα νά απομονώνεται από τις άλλες. 'Επομένως τὰ μέρη (στοιχεία) της νέας δουλειάς είναι αλληλοσυμπληρούμενα».

Και καταλήγει επεξηγηματικά: «Τά βασικά σκέλη μιάς νέας ή αλλοιωτικής ανάπτυξεως θά πρέπει νά είναι:

- α. Φροντίδα για την ικανοποίηση των αναγκών, με πρώτη την εκρίζωση της φτώχειας.
- β. «'Ενδογενής και συσχετιζόμενη» σημαίνει ανάπτυξη βασισμένη στη δυναμικότητα των κοινωνιών που την υποβαστάζουν.
- γ. «'Αρμονία με τό περιβάλλον» σημαίνει αρμονία άμεσα στο φυσικό, τό τεχνητό και τό ανθρώπινο περιβάλλον.

Τελικά φαίνεται ότι μιά άλλη ανάπτυξη προϋποθέτει αναδιάρθρωση των δομών που υπάρχουν. 'Άμεση δράση είναι απαραίτητη και δυνατή. 'Ο καιρός έφθασε νά περάσουμε από τὰ λόγια στις πράξεις».

'Η διάλεξη αυτή έκανε πολλή αίσθηση, σχολιάστηκε πολύ θετικά, έβαλε τὰ θεμέλια αλλαγής σε όρισμένες χώρες και ενεθάρρυνε τή συνέχιση της δουλειάς σε χώρες που ήδη είχαν άρξει νά εργάζονται στά πλαίσια του πνεύματος αυτού. Γενικά μπορούμε νά ποιμε ότι ή πλειοψηφία των εισηγήσεων στο συνέδριο των 'Ηνωμένων 'Εθνών τό 1975 περιτράφηκε γύρω από αυτή την τοποθέτηση, με αποτέλεσμα νά διατυπωθούν οί ακόλουγες αποφάσεις (resolution), όπως οί ακόλουθες:

UNEP/GC/51 add.1 3/4/75 Resolution 3343 (XXIX) p. 2¹ και

UNEP/GC/51/add.2 27/3/75 Resolution 3337 (XXIX) p. 3²

Άς δούμε όμως συγκεκριμένα τί γίνεται στους τομείς αυτούς στην Άγγλία, τή Γαλλία και τήν 'Ιταλία σχετικά πάντα με τή γνώση του συγκεκριμένου χώρου, σάν βάση για τήν ανάπτυξη.

Άγγλία

Άλο σοβαρές προσπάθειες σε δύο διαφορετικούς τομείς δραστηριότητας:

A. Στόν τομέα της 'Εκπαίδευσεως

Τό Town and Country Planning Association³ (TCPA) χρηματοδοτείται από τό άγγλικό κράτος για νά εισάγει στην εκπαίδευση τή γνώση για τὰ προβλήματα του περιβάλλοντος. Για τό σκοπό αυτό εκδίδει από τό 1971 τό δελτίο BEE (*Bulletin of Environmental Education*) σε ένδεκα τεύχη τό χρόνο, που άπευθύνεται κυρίως στους εκπαιδευτικούς. Άσχολείται μεταξύ άλλων με τούς οικισμούς σάν χώρους, και ειδικότερα με τή διαμόρ-

1. UNEP/GC/51 Add 1. 3/4/75. Resolution 3343 (XXIX). p. 2. «Program of Action on the Establishment of a New International Economic Order and the International Development Strategy, for the second United Nations Development Decade, with emphasis on an integrated approach in the fields of commodities, agriculture and industrial development.» ('Απόφαση 3343 (XXIX), σελ. 2. «Πρόγραμμα δράσεως για τήν επικύρωση μιάς νέας διεθνούς οικονομικής τάξεως και ή στρατηγική διεθνούς ανάπτυξεως, για ή δεύτερη δεκαετία ανάπτυξεως των 'Ηνωμένων 'Εθνών, με έμφαση σε μιά ολοκληρωμένη προσέγγιση στα πεδία ανάπτυξεως, του έμπορίου, της γεωργίας και της βιομηχανίας.»)

2. UNEP/GC/51/Add 2. 27/3/75. Implementation of general assembly resolution 3337 (XXIX), p. 2. «Demographic, social and behavioural aspects.

A more profound understanding of demographic social and behavioural patterns of the peoples involved in relation to their environment is needed if practical measures are to be elaborated to improve their quality of life, and if an abrupt disruption in ways of living, with the accompanying social stress and dislocation, is to be reduced or avoided. In addition to social and psychosocial factors, the study should include epidemiological and health aspects.» «Σύγκληση της γενικής συνελεύσεως για τή συμπλήρωση της αποφάσεως 3337 (XXIX), σελ. 3. Μιά μελέτη για θαύτερη γνώση του δημογραφικού και του κοινωνικού υποδείγματος συμπεριφοράς σε σχέση με τό περιβάλλον στο περίπλοκο των ανθρώπινων κοινωνιών, χρειάζεται την επεξεργασία πρακτικών μέτρων που νά αποδεικνύουν τήν ποιότητα της ζωής, εάν μιά άποστομη διάσπαση στους τρόπους ζωής πρόκειται νά μειωθεί ή νά αποφευχθεί με τὰ συνοδευόμενα κοινωνικά άγχη και τις εξαρτήσεις. 'Εκτός των κοινωνικών και ψυχοκοινωνικών παραγόντων, ή μελέτη θά πρέπει νά περιλαμβάνει και άπόψεις για τή βελτίωση της αντιμετώπισεως των επιδημιών και γενικότερα τήν ύγεια.»)

3. Town and Country Planning Association (TCPA) 17, Carlton House Terrace, London S W 1 Y 54S Γνωρίζοντες τό θέμα: David Hall και Colin Ward.

φωση καί σχέση τῶν κτιρίων μεταξύ τους· καί σάν ἀποτέλεσμα ἐξετάζεται ὁ δημιουργούμενος χῶρος.

Αὐτές οἱ πλευρές ἐξετάζονται σάν ἓνα μέρος τοῦ οἰκολογικοῦ συστήματος, μέ τή συγκέντρωση κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν καί φυσικῶν ἀπόψεων γιά τόν οἰκοδομημένο χῶρο.

Τό 1976 ἄρχισε μέ χρήματα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους ἓνα διετές ἐκπαιδευτικό πρόγραμμα μέ τίτλο *Ἡ τέχνη καί τó κτιζόμενο περιβάλλον*, σάν συμπλήρωση τῆς προσπάθειας πού ἄρχισε τό 1971. Τό πρόγραμμα αὐτό ἀπευθύνεται στούς νέους τοῦ σχολείου ἀπό 16 ἕως 19 ἐτῶν. Δώδεκα σχολεῖα διαλέχθηκαν γιά τή δοκιμή τῆς ἐκπαιδύσεως αὐτῆς μέχρι νά γίνει ἡ τελική μεθόδευσὴ τῆς καί ἡ εἰσαγωγή τῆς σέ ὅλα τά σχολεῖα τῆς χώρας.

Τά βασικά ἐρωτήματα τοῦ προγράμματος εἶναι:

- a. Ποιά εἶναι τὰ συναισθηματικά βιώματα πού προκύπτουν ἀπό τό κτισμένο περιβάλλον, καί ποιά ἡ σημασία τους γιά τόν καθένα;
 - β. Πῶς αἰσθανόμαστε μέσα στίς πόλεις καί τί αἰσθήματα τρέφουμε γι' αὐτές;
 - γ. Τί εἶναι αὐτό πού μᾶς κάνει νά αἰσθανόμαστε οικεῖα σέ ἓνα τόπο;
 - δ. Τί εἶναι αὐτό πού μᾶς κάνει νά μὴν αἰσθανόμαστε ἄνετα σ' ἓνα μέρος;
- Τά ἐρωτήματα καί οἱ ἀπαντήσεις αὐτές θά μελετηθοῦν προσεκτικά μέ σκοπούς σάν τοὺς ἀκόλουθους:

- a. Γιά τοὺς μαθητές
Νά καλλιεργήσουν τὶς γνώσεις τους γιά τὸ περιβάλλον τους.
Νά ἀναπτύξουν τὴν ἰκανότητα ἀξιολογήσεως τῶν αἰσθημάτων τους γιά τὸ περιβάλλον τους.
Νά ἀναπτύξουν τὴν κριτική τους ἰκανότητα γιά τὶς ἰδιότητες τοῦ περιβάλλοντος.
Νά ἀναπτύξουν καί νά συγκεκριμενοποιήσουν τὰ θετικά βιώματα ἀπὸ μέρη καί στοιχεῖα τοῦ ἄμεσο οἰκιστικοῦ τους περιβάλλοντος.

- β. Γιά τοὺς δασκάλους
Νά βρεθοῦν οἱ σωστοὶ τρόποι διδασκαλίας γιά τὴν ἐνημέρωση καί γνώση τῶν μαθητῶν γύρω ἀπὸ αὐτές τὶς ἔννοιες καί τὰ προβλήματα.

- γ. Γιά τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἔρευνας καί τὶς ἐφαρμογές

Ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ αὐτοῦ προγράμματος νά εἶναι δυνατὸν νά βελτιωθοῦν: ἡ τεχνική, τὰ ὕλικά καί ἡ διαμόρφωση τῶν χώρων, πού θά πρέπει νά ἐφαρμόζονται, ἔτσι ὥστε νά ἰκανοποιεῖται ἡ αἰσθητική, συναισθηματική καί ψυχικὴ ἄνεση τῶν ἀνθρώπων στό ἄμεσο περιβάλλον τους.

Τρόπος διδασκαλίας

Ἡ διδασκαλία γίνεται μέ ἀναγνωριστικούς 330

περιπάτους στὴν πόλη, ὅπου οἱ μαθητές προσπαθοῦν νά ἐκφράζουν τὰ αἰσθήματά τους μέ κείμενα καί σκίτσα, χωρὶς νά ἀναφέρονται στὴν ἱστορία καί χωρὶς νά χρησιμοποιοῦν τεχνικούς ἢ ἀρχιτεκτονικούς ὄρους. Μ' αὐτὸ τὸν ἀπλοποιημένο τρόπο πιστεύεται ὅτι θά φθάσουν στὴ ζωντανή καί αὐθόρμητη συνειδητοποίηση τοῦ περιβάλλοντός τους, γιά τὴν περιγραφή καί τὴν ἀξιολόγησή του.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ, σέ ὅλα τὰ ἐπιπέδα τῆς, θά εἶναι συνεχῆς καί σάν μελέτη καί σάν ἀξιολόγηση. Καί, ἀπὸ τὴν παρακολούθηση τῶν ἀποτελεσμάτων κάθε φορά, θά συμπληρώνεται καί θά διορθώνεται, ὥσπου νά φθάσει στό ἐπιθυμητὸ ἀποτέλεσμα.

Παρατηρήσεις

Ὁ ὑπεύθυνος τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, ὁ Colin Nard, πιστεύει ὅτι, ἐάν ἡ ἰκανότητα τῆς κρίσεως καί τῆς ἀξιολογήσεως τοῦ περιβάλλοντος ἐδραιωθεῖ στὰ παιδιά ἀπὸ τὰ σχολικά τους χρόνια, τότε θά εἶναι πολὺ πιὸ εὔκολο καί φυσικὸ γιά τὸν κάθε ἄνθρωπο νά συμμετέχει στὸν φυσικὸ σχεδιασμὸ καί στὴν ἐξέλιξη τοῦ περιβάλλοντος στό ὅποιο ἀνήκει, ἐπηρεάζοντας συνειδητὰ τὶς ἀποφάσεις. Αὐτὸ ἐξ ἄλλου εἶναι ἡ βασικὴ ἐπίδιωξη τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, πού βασίζεται στὴ διαπίστωση ὅτι ὑπάρχει χάσμα ἀνάμεσα στὴ μεταβολὴ τοῦ περιβάλλοντος καί τοὺς χρήστες. Τὸ χάσμα αὐτὸ ἔχει μεγαλώσει πολὺ λόγω τῆς ραγδαίας οικονομικῆς προόδου τῆς βιομηχανικῆς περιόδου, μέ ἀποτέλεσμα τὴ δημιουργία σοβαρῶν κοινωνικῶν προβλημάτων.

B. Στὸν τομέα τῆς καθαρῆς ἔρευνας

Τὸ Centre for Environmental Studies (CES)⁴ εἶναι ἓνας ἀνεξάρτητος ὀργανισμὸς μέ ἀντικείμενο τὴν προώθηση καί τὴ διάδοση τῆς ἔρευνας γιά τὰ προβλήματα καί τὶς διαδικασίες, σέ ὅλα τὰ ἐπιπέδα τοῦ φυσικοῦ σχεδιασμοῦ (πολεοδομικά-ρυθμιστικά-χωροταξικά). Οἱ ἐργασίες τοῦ CES ἄρχισαν τὸ 1967 χρηματοδοτούμενες κυρίως ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ κράτος καί σέ μικρὸ ποσοστὸ ἀπὸ τὴ Ford Foundation.

Ἀντικείμενο τοῦ CES εἶναι ἡ ἔρευνα καί ἡ ἐφαρμογὴ τῆς, ἡ ἐκδόση ἐνημερωτικῶν δελτίων (ἔχει ἐκδόσει ἕως τώρα περίπου 450) καί ἡ ὀργάνωση σεμιναρίων καί συνεδρίων. Ἀναλαμβάνει ἐπίσης μελέτες καί ἔρευνες ἀπὸ τὶς τοπικὲς υπηρεσίες φυσικοῦ σχεδιασμοῦ καί προγραμματισμοῦ. Ἡ μεγάλῃ δραστηριότητα πού ἀναπτύσσει τὸ CES ὀφείλεται στό ὅτι ὅλο καί περισσότερο ἡ

4. Centre for Environmental Studies (CES)
62, Chandros place, London WC 214 4HH
Γνωρίζοντες τὸ θέμα: Gillian Lomas καί Cynthia Cockburn.

έρευνα του προβληματισμού θεωρείται απαραίτητη. Τέτοιο παράδειγμα είναι η ανάθεση και χρηματοδότηση έρευνας στο CES, το 1973, από το Υπουργείο Περιβάλλοντος της Άγγλιας (DOE).

Η έρευνα αυτή, με τίτλο «Monitoring and Evaluation of Housing Action Areas (HAA)», θα διαρκέσει δυόμισυ χρόνια και το πρόγραμμά της είναι: Οικιστικές περιοχές όπου οι συνθήκες ζωής δεν θεωρούνται ικανοποιητικές από την άποψη της συνθέσεως του πληθυσμού και από την άποψη της ποιότητας γενικά του οικιστικού περιβάλλοντος. Το αντικείμενο της έρευνας είναι η περιγραφή των αντιδράσεων των κατοίκων για τις αλλαγές του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος. Σε συνδυασμό έρευνονται οι ευκαιρίες έδρασης, οι αποδοχές και οι πόροι παντός είδους, που αντιστοιχούν στην περιοχή που μελετάται. Όλα αυτά θα συσχετισθούν με τους αντίστοιχους πολιτικούς στόχους και την πολιτική (policy). Επίσης θα μελετηθεί το τι συνέπειες θα υποστεί ο οικισμός, εάν κάτοικοι και σαν οικιστικό περιβάλλον, όταν αυτές οι συνθήκες αλλάζουν.

Η έρευνα αυτή μεθοδεύτηκε σε τρία μέρη.

α) Μελέτη μιās περιπτώσεως (Case Study) HAA στη βόρεια Άγγλια.

Στην ανάλυση της ύφισταμένης καταστάσεως θα περιγραφούν η κατάσταση των κατοίκων, το περιβάλλον τους και οι συσχετίσεις τους. Θα μελετηθούν οι απορρέουσες για την εφαρμογή μέτρων, τά μέτρα και τά αναπτυξιακά προγράμματα των τοπικών υπηρεσιών, που πρόκειται να υλοποιηθούν βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Αυτά θα μελετηθούν περιπτωσιακά αυτά καθ' εαυτά και πρό παντός συγκριτικά, δηλαδή θα καθορισθεί η σχέση και η εξάρτηση που υπάρχει μεταξύ τους.

β) Η έρευνα μεθόδων και μηχανισμών που θα περιγράφουν τις σταδιακές αλλαγές των κοινωνικών και των φυσικών συνθηκών.

Ειδικότερα: Η ανάλυση κάθε εξελικτικής αλλαγής προβλέπεται να είναι κριτική και συγκριτική μεταξύ των περιοχών που έρευνώνται. Ακόμη και η σύνθεση του πληθυσμού σε κάθε περιοχή θα συγκριθεί με τη σύνθεση των άλλων περιοχών που μελετώνται.

Μιά άλλη ενδιαφέρουσα σκοπιά της συγκριτικής αυτής ανάλυσεως είναι η διερεύνηση των αποτελεσμάτων από την εφαρμογή κάθε πολιτικής (policy) βασισμένης στις συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές αντίστοιχα: θα συγκριθούν οι επιδόσεις της εφαρμογής κάθε πολιτικής, τόσο στις διάφορες κοινωνικές ομάδες, όσο και στο σύνολο των ανθρώπων κάθε περιοχής.

γ) Η εύρεση ενός πλαισίου δουλειάς (μέθοδος και μηχανισμοί) που να δείχνει με σαφήνεια

και ακρίβεια τις αξιολογήσεις από αυτές τις έρευνες στις περιοχές HAA. Το πλαίσιο αυτό θα πρέπει να είναι σχετικό με τά άλλα κρατικά προγράμματα έρευνας, και συγκριτικής φύσεως, ώστε να τά συμπληρώνει.

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς

Οι συγκριτικές αυτές έρευνες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί περιέχουν και αναλύουν αλληλοεξαρτήσεις σε διοικητική, περιφερειακή και διαπεριφερειακή κλίμακα. Όλα αυτά τά προγράμματα μελετούν και επισημαίνουν πολύπλευρα θεωρημένες αλλαγές. Η έρευνα περιοχών HAA που έγινε ως τώρα έδειξε ότι υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στο άγχος των κατοίκων της περιοχής, τον τόπο της κατοικίας τους, τον τρόπο που κατοικούν και τις άλλες μορφές κοινωνικού άγχους.

Ένα άλλο βασικό συμπέρασμα που αναμένεται να διατυπωθεί καθαρά από αυτού του είδους τις συγκριτικές μελέτες είναι η διατύπωση απόψεων για τη σχέση που υπάρχει μεταξύ του τόπου που υπάρχουν οι πόροι, της προσφοράς εργασίας και του εκ των άνω καθοριζόμενου συστήματος και των όρων έργασίας. Επίσης συγκεκριμενοποιείται το πολύ σοβαρό πρόβλημα που υπάρχει ανάμεσα στη μη ικανοποίηση των κατοίκων από τον τόπο της κατοικίας τους, την αλλαγή της δημογραφικής συνθέσεως της μικροκοινωνίας και τους όρους έργασίας. Όλα αυτά συνδυαζόμενα έχουν δημιουργήσει σοβαρές συνέπειες.

Γ α λ λ ί α

Σοβαρές προσπάθειες έργασίας γίνονται στο μορφωτικό, στο κεντρικό και στο περιφερειακό επίπεδο:

1. Το Centre de Recherche d' Urbanisme⁵ (CRU) ιδρύθηκε το 1962. Βασικό του αντικείμενο είναι η έρευνα της ποιότητας της ζωής στις πόλεις και στις περιφέρειες στο συνολικό επίπεδο (global). Ειδικότερα: μελετούν εκεί το περιβάλλον σε διάφορες κλίμακες, που ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες των κατοίκων (σχετικά με τους πόρους, τις ανάγκες για χώρο, τις μεταφορές, το κλίμα, τον τρόπο ζωής, την τοποθέτηση και σχέση των οικοδομικών όγκων, κλπ.).

Στο CRU εργάζονται έρευνητές με διάφορες ειδικότητες. Το CRU αναθέτει έρευνες και σε ιδιώτες μελετητές. Έχει ακόμη ενδιαφέρουσα βιβλιο-

5. Centre de Recherche d' Urbanisme (CRU)

4. Av. du Recteur Poincaré, 75782 Paris

Γνωρίζοντας το θέμα: J. P. Muret και M. Tilmont.

θήκη καί μεγάλη συγγραφική δραστηριότητα. Ὁργανώνει μεταπτυχιακοὺς κύκλους μαθημάτων διδακτορικοῦ ἐπιπέδου καί ἀπλά σεμινάρια. Ὅλες αὐτές οἱ δραστηριότητες τυπώνονται σέ ἐκθέσεις ὅπως οἱ ἀκόλουθες:

- a) Habitat ancien: Δίδεται μιά γενική εἰκόνα μελετῶν ἐξυγιάνσεως οἰκισμῶν ἀπό οικονομική, τεχνική, αἰσθητική καί κοινωνική σκοπιά. Περιγράφεται ἡ πολιτική ἐξυγιάνσεως οἰκισμῶν στήν Ἀγγλία, ἡ ἐξυγιάνση τοῦ Μονάχου, τοῦ Montauban καί τοῦ κέντρου τῆς Toulouse.
- b) Espaces ouverts: Ἐδῶ ἀναπτύσσονται ἡ σημασία τῶν ἐλευθέρων χώρων γιά τή ζωὴ τῆς γαλλικῆς πόλεως, ὁ σχεδιασμός καί προγραμματισμός ἀναπτύξεως, ἡ ὀργάνωση καί ἡ διοίκηση. Οἱ πλευρές πού μελετῶνται εἶναι: τὸ μέγεθος τοῦ χώρου, ἡ τεχνική, οἱ κοινωνικὲς καί οικονομικὲς συνθήκες καί οἱ ἀξιόλογες χαρακτηριστικὲς αἰσθητικὲς παρατηρήσεις.
- γ) Les nuisances et la ville. Σ' αὐτὴ τὴν ἔκθεση μελετᾶται τὸ «πῶς» μπορεῖ νά γίνει ἡ πόλη πῶ φιλικὴ πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Ἡ μολυσμένη ἀτμόσφαιρα καί οἱ καταστροφές ἐξετάζονται ἀπὸ οἰκολογική καί οικονομική πλευρὰ καθὼς καί ἡ σημασία τους γιά τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς. Στὴν ἐξέταση τῆς στρατηγικῆς γιά τὴν πολεοδομικὴ ἀνάπτυξη χρησιμοποιοῦνται σάν παραδείγματα ἡ Marne-la-Vallée καί τὸ Vandœuvreil.
- δ) Στὴν ἔκδοση *L'ambiance urbaine* δίδονται παραδείγματα καί περιγράφονται τὰ στοιχεῖα πού συμβάλλουν στὴ δημιουργία μιᾶς συγκεκριμένης αἰσθητικῆς ἀτμόσφαιρας στὸ οἰκιστικὸ περιβάλλον.

2. Institut d'Urbanisme de Paris⁶ (Créteil), κρατικὸ ἴδρυμα πανεπιστημιακοῦ ἐπιπέδου. Ἐπὶ τὸ 1974 μετεκπαιδεύει ἀρχιτέκτονες, πολιτικούς μηχανικούς, γεωγράφους, κοινωνιολόγους καί οικονομολόγους σέ πολεοδομῶντες (φυσικοὺς σχεδιαστές γιά τὴν ἀνάπτυξη καί ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας). Τελευταία προφθεῖ τὴν ἔρευνα σέ πέντε κυρίως τομεῖς ἐνδιαφέροντος: α) Τὸ πρόβλημα τῶν μεταφορῶν στὴν ἀναπτυξιακὴ πορεία τοῦ τρίτου κόσμου. β) Παρατηρήσεις οικονομικῆς ὕψης γιά τὴς CBD περιοχῆς (περιοχῆς κέντρων πόλεων) καθὼς καί γιά τὰ κέντρα γραφείων καί ἐμπορίου. γ) Ἀνάλυση γιὰ τὴν ἄνοδο τῶν τιμῶν τῆς γῆς στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα. δ) Νομικὰ πλαίσια γιά τὴν πολεοδομία καί γενικά τὴν οἰκιστικὴ ἀνάπτυξη. ε) Ποιότητα τῆς ζωῆς στὶς νέες πόλεις καί σέ μεγάλες περιοχῆς ἐξυγιάνσεως.

3. Centre International de Recherche sur Envi-

6. Institut d'Urbanisme de Paris (Créteil)
Avenue du Général de Gaulle, 94010 Créteil
Γνωρίζοντες τὸ θέμα: Claud Chaline.

ronnement et le Développement.⁷ Τὸ κέντρο αὐτὸ ἀσχολεῖται μὲ μιά ἐνδιαφέρουσα ἔρευνα μὲ τίτλο «Ecodéveloppement» (οἰκολογικὴ ἀνάπτυξη). Ἀντικείμενο τῆς ἔρευνας αὐτῆς εἶναι οἱ ἐννοιες πού ὑποστήριξε ὁ Maurice Strong στὰ Ἠνωμένα Ἐθνὰ τὸ 1975.

Ἰνστιτούτο de l'Equipement et de l'Aménagement du Territoire, Direction de l'Aménagement Foncier et de l'Urbanisme.⁸ Ἐδῶ γίνεται ἡ ἐργασία: «Assistance architecturale». Σκοπὸς τῆς εἶναι ἡ ἐντόπιση καί διατήρηση τῶν τοπικῶν παραδόσεων. Ἡ ἔρευνα χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο ἀπὸ ὅπου δίδονται καί οἱ κατευθύνσεις. Ἡ ἔρευνα μεθοδεύτηκε μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο: Σέ κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ 95 ἀντίστοιχα τμήματα τῶν νομῶν τῆς Γαλλίας, γίνεται ἐρευνητικὴ ἐργασία γιά τὴν διατύπωση συμβουλῶν καί ὑποδείξεων γιά τὴν τόνωση τῆς τοπικῆς παραδόσεως στοὺς οἰκισμοὺς. Συλλέγονται καί μελετῶνται χαρακτηριστικὰ ἀρχιτεκτονικὰ καί κατασκευαστικὰ στοιχεῖα, ὕλκα καί τρόποι κατασκευῆς, ἡ θέση τῶν οικοδομημάτων καί ἡ σχέση τους στὸ χώρο, ἡ προσαρμογὴ στὸ τοπίο, στὸ ἔδαφος καί στὴ θλάση. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ περιβάλλον πού ἔχει ἐξετασθεῖ ἀπὸ ὅλες αὐτές τὶς πλευρῆς, ἐνδιαφέρει ὁ παραδοσιακὸς τρόπος ζωῆς. Γι' αὐτὸ προσπαθοῦν νά περιγράψουν τὶς παραδοσιακὲς δραστηριότητες καί πρὸ παντὸς τὴς ἀσασχολήσεις τοῦ ἐλευθέρου χρόνου πού ἀκολουθοῦν τοὺς ἀγραφους νόμους. Τὸ σημαντικό εἶναι ὅτι γίνεται προσπάθεια νά βρεθεῖ ἡ σχέση τῶν στοιχείων μὲ τὶς δραστηριότητες.

Σ' ὅλα τὰ τμήματα τῶν νομῶν, ἐργάζονται σέ αὐτὴ τὴν ἔρευνα ἀρχιτέκτονες, ὑπάλληλοι τοῦ κράτους, πού εἶναι στὴ διάθεση τῶν κατοίκων καί συνεργάζονται μαζί τους: εἶναι ἐπίσης καί στὴ διάθεση τῶν τοπικῶν ὑπηρεσιῶν γι' αὐτὰ τὰ θέματα. Στὸ τέλος τοῦ 1976 ὑπερέβαιναν τοὺς 230.

Παράτηρηση

Ἐπὶ τὴν ἔρευνα θερμὸ ὑποστηρικτὴ τῆς καινούργιας αὐτῆς δουλειᾶς, ἀλλὰ ὑπάρχουν καί αὐτοὶ πού τὴν κριτικάρουν. Οἱ πρῶτοι πιστεύουν ὅτι εἶναι μιά καλὴ ἀρχὴ ἐπαφῆς τῶν ἀρχιτεκτόνων μὲ τοὺς χρήστες, πού ἔτσι ἀπελευθερώνουν τὸν ἑαυτὸς ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴ ἐπαγγελματικὴ εὐπείθεια ἢ τοὺς μεμονωμένους (παραγγέλτες) πελάτες. Πιστεύουν πὼς εἶναι ἕνας τρόπος νά μπορέσουν

7. Centre International de Recherche sur l'Environnement et le Développement

54, Boulevard Raspail, 75270 Paris

Γνωρίζοντες τὸ θέμα: Ignacy Jachs.

8. Ministère de l'Equipement et de l'Aménagement du Territoire

Direction de l'Aménagement Foncier et de l'Urbanisme

2, Avenue du Parc de Passy, 75016 Paris

Γνωρίζοντες τὸ θέμα: M. Orain

οι αρχιτέκτονες να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους σε κατ' εὐθείαν και συνεχή ἐπαφή με τὸν κόσμο. Οἱ ἀντίθετοι ὑποστηρίζουν ὅτι αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη θὰ δεσμεύσει τὸν ἰδιώτη ἀρχιτέκτονα στὴ δημιουργικὴ τὸν φαντασία, και ταυτοχρόνως θὰ δημιουργηθεῖ ἕνας ἀνορθόδοξος συναγωνισμός.

Ἀπὸ τὴ δουλειά που ἔχει γίνει ὡς τώρα φαίνεται καθαρά ὅτι οἱ τοπικὲς αὐτὲς ἀναλύσεις τῶν στοιχείων και τῶν παραδόσεων τοῦ τρόπου ζωῆς, δίνουν ἀξιόλογο ὑπόβαθρο γιὰ τὸ σχεδιασμὸ νέων πόλεων, τὴν ἐξυγίανση και ἀνάπτυξη τῶν παλαιῶν και γενικὰ τὴν οἰκιστικὴ ἀνάπτυξη. Ἐπίσης προάγει τὴν αἰσθησι τῆς συντατίσεως τῶν κατοίκων με τὸ περιβάλλον τους και ἡ διάθεσή τους γιὰ συμμετοχὴ στὴν ἀνάπτυξη και τὸ σχεδιασμὸ. Ἔγινε ἐπίσης φανερό ὅτι, ὅπως ὅποτε, ἡ γνώση τοῦ περιβάλλοντος, ἡ σημασία του και ἡ ἐπίδρασή του στὴς ἀνθρώπινες σχέσεις εἶναι ὄχι μόνο χρήσιμο ἀλλὰ και ἀναγκαῖο νὰ ἀναλυθεῖ ὥστε νὰ χρησιμεύσει στὴν μακροχρόνια ἐξέλιξη.

Ἰταλία

Ἔρευνα και πρᾶξη στὸ τοπικὸ ἐπίπεδο.

Bologna: ἡ ἀνάπτυξή της και ἡ ἐξυγίανση τοῦ «ἱστορικὸ κέντρου» της.⁹ Ἡ ἐργασία στὴ Bologna ἔχει χαρακτηρισεῖ γενικὰ σάν μιὰ πολὺ καλὴ ἐργασία σὲ ἕνα παλιὸ πολιτιστικὸ περιβάλλον. Εἶναι ἕνα ζῦγισμα κοινωνικῶν στόχων με τεχνικὴ και οἰκιστικὴ γνώση και τέχνη ὑψηλῆς ποιότητος.

Ἐνας τυχαῖος ἐπισκέπτης δὲν εἶναι εὐκολο νὰ καταλάβει πὼς μιὰ πόλη, σὲ μιὰ ἐποχὴ που τὰ ἄστικά κέντρα συναγωνίζονται σκληρά γιὰ νὰ προσελκύσουν νέες βιομηχανικὲς ἐγκαταστάσεις, ἀποκροεῖ πολλὲς τέτοιες εὐκαιρίες και ἀποφασίζει νὰ διαφοροποιήσει τὴν ἀνάπτυξή της.

Ἡ Bologna εἶναι τὸ μοναδικὸ παράδειγμα στὴν Ἑυρώπη που θέτει ἐρωτηματικὰ στὸν τρόπο τῆς ἀποτελεσματικῆς ἀναθεώσεως και ἀναπτύξεως που υἰοθέτησαν τὰ ἄλλα ἄστικά κέντρα στὴς δεκαετίες τοῦ 1960 και ἐν μέρει τοῦ 1970. Ἀντίθετα ἐδῶ ἐξετάστηκαν διαλεκτικὰ τὰ δικά της προβλήματα με τοὺς δικούς της κατοίκους, και οἱ λύσεις που δόθηκαν ἔγιναν πρᾶξη.

Ἡ ἀνάπτυξη τῆς πόλεως δὲν ἀντιμετωπίζεται μεμονωμένη ἀλλὰ σάν ἕνα περιφερειακὸ πρόβλημα, και ἡ ἐξυγίανση τοῦ ἱστορικὸ κέντρου δὲν ἀντιμετωπίζεται σάν ἕνα πρόβλημα λειτουργικὸ και συνθετικὸ μόνο (στρουκτούρας) ἀλλὰ σάν ἕνα πρόβλημα που ἡ λύση του θὰ πρέπει νὰ ἱκανοποιεῖ τοὺς ὅρους τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν κα-

τοίκων και τῶν δραστηριοτήτων τους. Ἄκόμη και οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς Bologna εἶναι συντηρητικοὶ και σκεπτικοὶ στὴς προσωπικὲς τους προτάσεις γιὰ ριζικὲς ἀλλαγὲς με μεγάλη φαντασία.

Ἡ ἐργασία γίνεται με μιὰ κοινὴ πολιτικὴ (policy) πολεοδομῆσεως και οἰκιστικῆς ἀναπτύξεως, που βασίζεται στὴς τοπικὲς λειτουργίες και παραδόσεις σὲ ἄμεση συνεργασία με τοὺς κατοίκους κάθε γειτονιάς. Εἶναι μιὰ συνεχὴς διαδικασία και μιὰ πειραματικὴ ἐργασία που ἔχει σάν ἀρχὴ τὴν ἀνανέωση και τὴν ἀλλαγὴ στὰ πλαίσια ἑνὸς συλλογικοῦ στόχου γιὰ τὴν πόλη και τὸ σύνολο.

Ἡ Bologna, ὅπως και οἱ περισσότερες εὐρωπαϊκὲς πόλεις, εἶχε μιὰ σημαντικὴ ἀνάπτυξη τὴν δεκαετία τοῦ 1960-1970, και ὁ διπλοασισμὸς τῶν κατοίκων της εἶχε προβλεφθεῖ ἀπὸ τὴν πόλη. Νέα ὀργανωμένα οἰκιστικὰ σύνολα εἶχαν γίνει παράλληλα με τὴς νέες βιομηχανικὲς ἐγκαταστάσεις. Σύντομα προέκυψε ἡ ἀνάγκη τοῦ διπλοασισμοῦ τοῦ ἱστορικὸ κέντρου. Τὸ 1964 ἀνετέθη στὸ γωστὸ Kenzo Tange ἡ μελέτη τοῦ ἀναπτυξιακοῦ σχεδίου που θὰ μπορούσε νὰ πραγματοποιήσει τὴν ἐπέκτασή αὐτῆ. Ὁ Tange ἔκανε ἕνα πολὺ ὁμορφο σχέδιο, ὅπου ὅμως τὸ ἱστορικὸ κέντρο θὰ ἐξαφανιζόταν και ἡ πόλη θὰ μπορούσε νὰ ἀναπτυχθεῖ δυναμικὰ και σύγχρονα. Τὸν ἴδιο καιρὸ ἔγινε ἕνας χωρισμὸς τῆς πόλεως σὲ γειτονιές, τόσο οἰκιστικὰ ὅσο και ὀργανικά. Αὐτὴ ἡ ὀργάνωση εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νὰ συνδεθοῦν οἱ ἐκλεγμένοι στὴς δημοτικὲς ἐκλογὲς με τὴ γειτονιά, και σιγά-σιγά δημιουργήθηκαν συμβουλία γειτονιάς με δικαίωμα ἀποφάσεως στὸ τοπικὸ τους ἐπίπεδο-ἐπίπεδο γειτονιάς.

Ἔτσι ἀναπτύχθηκε ἕνας διάλογος ἀνάμεσα στοὺς ἐκλεγμένους και τοὺς κατοίκους. Ἡ συζήτηση στρεφόταν γύρω ἀπὸ τὰ τοπικὰ προβλήματα που βεβαίως ἐπηρέαζαν τὴν πολεοδομικὴ ἀνάπτυξη και οἰκοδόμηση. Αὐτὲς οἱ ἀπόντες διοχετεύονταν στὸ δημοτικὸ συμβούλιο γιὰ ἀπόφαση.

Ἡ συζήτηση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς περιφερείας ἀνάγταν στὴ σχέση και τὴν ἐξάρτηση τῆς πόλεως ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη περιοχὴ της. Αὐτὴ ἡ σχέση ἐξαρτήσεως ἀναφερόταν στὸν τρόπο τῆς διαμορφώσεως τῆς κατοικίας και τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, στὴν παραγωγή και κατανάλωση γενικότερα και εἰδικότερα τῶν παπῶν προϊόντων διατροφῆς. Με μιὰ σωστὴ ὀργάνωση και τὴς ἀντίστοιχες ἐπενδύσεις στὴν περιφερειακὴ (περιστατικὴ) γεωργία, πρὸ παντός τῶν ὀπωροκηπευτικῶν (σὲ μορφή συνεταιριστικῶν ἐνώσεων), πέτυχαν μεταξύ ἄλλων τὴν ἀποφυγὴ τῆς ἀστικοποιήσεως τοῦ πληθυσμοῦ μέσα στὴν περιφέρεια. Αὐτὸ ἴσχυσε ἀκόμη και στοὺς μικρότερους οἰκισμοὺς που βρίσκονται στὴν ἄμεση ἐπίδραση τῆς Bologna.

Ὁλόκληρη ἡ Bologna εἶναι χωρισμένη σὲ 18 γειτονιές που διοικοῦνται ἀπὸ συμβούλους ἐκλεγ-

9. Bologna Ufficio PEEP, Piazza Maggiore 6, Bologna Γνωρίζοντας τὸ θέμα: Pier Luigi Cervellati (Assessore all' edilizia pubblica).

μένους μεταξύ τῶν κατοικῶν κάθε γειτονιάς. Οἱ σύμβουλοι αὐτοί εἶναι μέλη τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ὥστε οἱ τοπικές ἀποφάσεις γιά τίς ἀνάγκες καί τίς ἐπιθυμίες (στόχος) τῆς κάθε γειτονιάς νά φθάνουν στό δημοτικό συμβούλιο. Οἱ σύμβουλοι τῆς γειτονιάς εἶναι ἐπίσης μέλη καί τῶν διαφόρων ἐπιτροπῶν, ὅπως π.χ. ἐπιτροπή τῶν σχολείων, ἐπιτροπή κυκλοφορίας, κλπ. Ἡ συμμετοχή καί ἡ ἐπιρροή ἀρχίζει ἀπό τή μικροκλίμακα τοῦ τοπικοῦ ἐπιπέδου καί φθάνει στό δημοτικό συμβούλιο.

Τό παλιό ἱστορικό κέντρο εἶναι χωρισμένο σέ 4 γειτονιές (συνοικίες). Σ' αὐτές τό καλοκαίρι τοῦ 1976 εἶχαν ἀνανεωθεί καί ἐκσυγχρονισθεῖ 700 δωμάτια. Ἡ ἐργασία προχωρεῖ σχετικά ἀργά ἀλλά μέ πολύ μεγάλη προσοχή καί ἐνδιαφέρον. Τό πληθυσμιακό μέγεθος τῆς πόλεως ἔχει ἀποτελεσματικά διατηρηθεῖ γύρω στούς 500.000 κατοίκους τά τελευταῖα 10 χρόνια. Εἶναι ἕνα μοναδικό ζωντανό παράδειγμα πολυεσοδικοῦ καί ἀναπτυξιακοῦ προγραμματισμοῦ βασισμένο σέ πολιτική (policy) καί ἰδεολογία.

Τά χρήματα προέρχονται στή μεγάλη τους πλειοψηφία ἀπό τό κράτος, δηλαδή, ἀπό τήν κεντρική διοίκηση στή Ρώμη.

Ἑλλάδα

Προσπάθεια εἰσαγωγῆς τῶν βασικῶν ἐννοιῶν στήν ἐκπαίδευση.

Μιά σωστή καί ἀξιόλογη προσπάθεια γίνεται αὐτό τόν καιρό ἀπό τή Γραμματεία τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Χωροταξίας καί Περιβάλλοντος τοῦ Ὑπουργεῖου Συντονισμοῦ, γιά τήν εἰσαγωγή βασικῶν γνώσεων γιά τό περιβάλλον καί τή δημιουργία ἀντιστοίχων θέσεων στούς μαθητές καί τούς δασκάλους στά σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος.

Πρόκειται γιά ἕνα πρόγραμμα πού ὀνομάστηκε «Περιβαλλοντική Ἐκπαίδευση». Θά προταθεῖ στό Ὑπουργεῖο Παιδείας (ΚΕΜΕ, κέντρο ἐκπαιδευτικῶν μελετῶν καί ἐπιμορφώσεων) γιά νά εἰσαχθεῖ στή διδασκαλία τοῦ δημοτικοῦ καί τοῦ λυκείου.

Στό πρόγραμμα αὐτό ἐπιδιώκεται νά βρεθεῖ ἡ διαδίκασια πού ὀδηγεῖ στήν ἀναζήτηση τῶν ἀξιών τοῦ περιβάλλοντος καί νά συγκεκριμενοποιηθοῦν οἱ ἐννοιες πού συμβάλλουν στή δημιουργία σωστῶν θέσεων γι' αὐτό. Δηλαδή, ἡ συνειδητοποίηση τῆς σχέσεως πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στόν ἄνθρωπο καί τόν πολιτισμό του, τήν παράδοσή του, τό φυσικό του περιβάλλον καί τό οἰκιστικό καί τεχνικό του περιβάλλον.

Μέ τή συνειδητοποίηση αὐτῶν τῶν σχέσεων καί τῶν ἀξιῶν, πιστεύεται ὅτι θά βοηθηθεῖ τό παιδί—καί ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος—στό νά καταλαβαίνει καί νά ἀξιολογεῖ τό περιβάλλον πού ζεῖ

συνειδητοποιώντας τίς σχέσεις του μ' αὐτό. Μέ τίς γνώσεις αὐτές πιστεύεται ἐπίσης ὅτι θά μπορέσει ὁ ἄνθρωπος νά πάρει συγκεκριμένες θέσεις καί νά δραστηριοποιηθεῖ γιά τή διατήρηση, τήν ἐξέλιξη καί τή βελτίωση τοῦ περιβάλλοντός του.

Ἡ διδασκαλία προτείνεται νά γίνεται ὄχι σάν χωριστό μάθημα, ἀλλά ἐνσωματωμένη στά ἀναλυτικά προγράμματα καί στά βοηθήματα τῶν διδασκάλων. Προτείνεται ἐπίσης τό μάθημα νά γίνεται μέ περιπάτους, ὅπου οἱ διδάσκοντες τά παιδιά τί εἶναι τό περιβάλλον, πῶς αἰσθάνονται σ' αὐτό, πῶς πρέπει νά τό ἀξιολογοῦν καί πῶς μπορεῖ αὐτό νά καλλιερευθεῖ.

Εἶναι ἡ ἀρχή μιᾶς ἀπαραίτητης προσπάθειας, πού θά βοηθήσει τή γνώση τοῦ ἀνθρώπου γιά τό πού καί πῶς βρίσκεται καί ζεῖ. Θά ἀναπτύξει ἐπίσης τό αἶσθημα τῆς σχέσεως καί τῆς ἐξαρτήσεως πού ἔχει καί πού πρέπει νά ἔχει ὁ ἄνθρωπος μέ τό φυσικό, τό τεχνικό καί τό ἀνθρώπινο περιβάλλον του, δηλαδή, μέ τόν τόπο του καί τήν ἐξέλιξή του.

Συγκρίνοντας τά παραδείγματα ἐργασίας ἀπό τήν Εὐρώπη, πού περιγράφηκαν στό κείμενο αὐτό, μέ τήν δραστηριότητα στούς τομεῖς αὐτούς στή χώρα μας, ὁ Ἑλληνας εἰδικός πού ἐργάζεται στούς τομεῖς αὐτούς εἶναι φυσικό νά αἰσθάνεται ὅτι δέν ἐργάζεται μέ τόν ἀντίστοιχο, ἀναλυτικά, σωστό τρόπο. Σέ μιά περίοδο πού ἡ ἀνάπτυξη, ἡ ταχύρρυθμη μάλιστα ἀνάπτυξη καί ἡ ἀποκέντρωση (ὑδρροκεφαλισμός Ἀθήνας, πού τόν ἀκολουθεῖ Ἡ Θεσσαλονίκη) εἶναι δύο ἀπό τούς βασικούς στόχους στή χώρα μας, ἡ ὀρθή θέση, «τό πῶς» πού εἶπαμε πῶς πάνω, δέν ἐξετάζεται μέ τήν ἀνάλογη μεθοδικότητα, ἡ τουλάχιστον δέν ἔχει ἐνταχθεῖ σέ μηχανισμούς καί δέν ἔχει ἐκφραστεῖ σέ κανόνες πού νά ἐφαρμόζονται.

Μήπως θά μπορούσαμε νά ἐργασθοῦμε ἀποτελεσματικότερα ἂν σκεφθοῦμε ὅτι, ἀφοῦ τώρα ἀναπτυσσόμαστε, θά ἔπρεπε νά τολμήσουμε τή σωστή ἀντιμετώπιση τῶν θεμάτων αὐτῶν διδασκόμενοι ἀπό τά λάθη τῶν ἄλλων, αὐτῶν πού χρειάζονται πολύ περισσότερα χρήματα καί χρόνο τώρα πλέον γιά νά ἀλλάξουν τά πεπραγμένα καί ταυτίζοντα νά συνεχίσουν στή νέα γραμμῆ; Ἄν μάλιστα σκεφθεῖ κανεῖς ὅτι δέν θά εἴμαστε οἱ πρωτοπόροι ὅσον ἀφορᾷ τίς μεθοδολογίες καί τά προγράμματα, ἡ ἐνταξί τῆς δουλειᾶς αὐτῆς στά ἑλληνικά δεδομένα εἶναι πολύ πῶς εὐκόλη. Ἄντιθετα, ἂν συνεχίσουμε μέ τή μονοθημένη καί ἐλαττωμένη ἐρευνητική ἀντιμετώπιση τῶν θεμάτων αὐτῶν, πού ἐφαρμόζουμε σήμερα, μεγαλώνουμε τό χάσμα μέ τήν Εὐρώπη. Οἱ περιορισμοί εἶναι συνήθως ὁ χρόνος καί τά χρήματα. Εἶναι ὅμως εἰλικρινεῖς οἱ περιορισμοί αὐτοί; ἢ μήπως καί περισσότερα ὄστωχα τοποθετημένα χρήματα σπαταλοῦμε μονόπλευρα ἐξετασμένα, καί ὁ χρόνος ἐπανορθώσεως τῶν πεπραγμένων θά εἶναι πῶς μεγάλος στό τέλος;

ΠΗΓΕΣ

1. *What Now: Another Development*, 1975. Prepared on the occasion of the seventh Special Session of the United Nations General Assembly.
2. «Rapport från studieressa 1976». Tekniska Högskolan-Stockholm, Samhällsbyggnad/Stadsbyggnad, Prof. Igor Dergalin (Έκθεση από επιστημονικό ταξίδι (1976) του καθηγητή του Igor Dergalin, Πολυτεχνείο Στοκχόλμης).
3. «Arkitektens Roll i Samhället». *Arkitekt dagen*, 1972, του Björn Linn.
4. «Att Överbygga Gabet Mellan Arkitekter och Användare». *Arkitekt tidningen (AT)*, 5. 77, Prof. Igor Dergalin.
5. «London, Paris och Bologna», *Fran Byggnadsforskningen*, 2. 77, Prof. Igor Dergalin.
6. Ένημερωτικό ταξίδι στην Bologna τό καλοκαίρι του 1976 της Ελένης Δεργκάλην.